

ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

O'zbekiston
Milliy Pedagogika
Universiteti

№2(2)
2026

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

*Elektron nashr. 454 sahifa,
2-fevral, 2026-yil.*

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapirjanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Wookyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Sh. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F. O. – pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis instituti dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Doniyorov S. M. – "Yangi O'zbekiston" va "Pravda Vostoka" gazetalari tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari nomzodi (PhD)
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor o'g'li – Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G'. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Abdullayeva N. Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Mirzayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the Editorial Board of the newspapers "Yangi Uzbekiston" and "Pravda Vostoka", Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Candidate of Philological Sciences (PhD)

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

Vakhobov Anvar Abdusattor oglu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan **№C-5669363** reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

Kasbiy mahorat va tajribalarni rivojlantirishning mazmuni, shakl va usullari	22
<i>Yo'ldasheva Feruzaxon Shavkatbekovna</i>	
O'zbek tili darslarida 5E modelini qo'llash orqali ta'lim sifatini oshirish: Chimboy tumani 36-sonli ixtisoslashtirilgan maktab misolida	26
<i>Kojamuratova Ulbosin Punkitbaevna</i>	
Shaxs ijtimoiy faolligi: tushuncha va tahlil.....	29
<i>Baxriyeva Nargiza Axmadovna</i>	
Fiziognomika va psixologik yondashuvlar asosida portret qalamtasviri ta'limini takomillashtirish.....	33
<i>Babadjanov Axmadjan Xudayberdiyevich</i>	
Bo'lajak tasviriy san'at o'qituvchilarining kasbiy kompetensiyalarini pedagogik texnologiyalar asosida rivojlantirish	37
<i>Nusharov Bobir Bolbekovich</i>	
Личностные характеристики как ассимиляция системы отношений младших школьников и предмет воспитательного воздействия учителя	41
<i>Олимова Азиза Кахрамоновна</i>	
"Vitagen ta'lim texnologiyalari" asosida bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarini o'quvchilarda perseptiv qobiliyatni rivojlantirishga o'rgatishning didaktik imkoniyatlari	47
<i>Tursunboyeva Kamola Ilxomjon qizi</i>	
Ekologik ta'lim va tarbiya asosida talabalarda ekoturistik madaniyatni rivojlantirishning pedagogik-metodik asoslari.....	50
<i>Kamolov Baxtiyor Xasanboyevich</i>	
Individual ta'lim trayektoriyasi: maktabgacha yoshdagi bolalarda ekspressiv nutq buzilishlarining o'ziga xos xususiyatlari	54
<i>Fayziyeva Nozima Oybek qizi</i>	
Boshlang'ich sinf matematika darslarida mantiqiy masalalardan foydalanish samaradorligi	59
<i>Ibragimova Nozima Ulug'bekovna, Pardayeva Hosila Qudratulla qizi</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolalarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishda tarbiyachining kreativ roli	64
<i>Botirova Lobar Kamolovna</i>	
O'quvchilarda mantiqiy fikrlashni rivojlantirish.....	69
<i>Kaipova Tazagul, Kaipova Elmira</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarini zamonaviy kasb-hunarlariga qiziqitirishda integrativ usullardan foydalanish	73
<i>Ergasheva Nigora Erkinovna</i>	
Proposals for the Development of Education in Teaching Musical-Historical and Theoretical Subjects	76
<i>Sobirova Gulkhayo Aktamjonovna</i>	
Raqamli ta'lim sharoitida talabalarda mediakompetentlikni rivojlantirishning nazariy asoslari.....	81
<i>Rustemov Abseit Trijan o'g'li</i>	
Hamkorlik ko'nikmalarini takomillashtirishga oid tajriba-sinov ishlarini tashkil etish mazmuni	85
<i>Baxramova O'ramol Uralovna</i>	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining matn ustida ishlash orqali o'quvchilarning nutqiy kompetensiyalarini rivojlantirishda nazariy asoslanish mohiyati.....	88
<i>Boxodirova Muxlisa Xoljigitovna</i>	
Zoologiya fanini o'qitish jarayonida talabalarining ilmiy-tadqiqot faolligini rivojlantirish mexanizmlari	92
<i>Dushekeeva Nasiba Rustembaevna, Arepbaev Islambek Muratbaevich</i>	
Ingliz tilini o'rganishda zamonaviy texnologiyalarning roli	96
<i>Ergasheva Mehriyona</i>	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlari tarbiyalanuvchilarining tasviriy ko'nikmalarini shakllantirishning nazariy asoslari	100
<i>Jummayeva Sayyora Shokir qizi</i>	

The Role of Digital Technologies and Virtual Reality in Modern English Teaching Methodologies	104
Seilkhanova Rita Nurniyazovna, Kalbaeva Mexriban Elbrus qizi	
Sog'lom separatsiya orqali yoshlar sog'lig'ini mustahkamlash: tibbiy-psixologik yondashuvning empirik tahlili	109
Mavlyanova Surayo Sultanaliyevna	
Badiiy-tarixiy meros asosida pedagog shaxsini tarbiyalash: nazariya va amaliyot uyg'unligi	112
Qodirova Mavluda Maxodir qizi	
Gamified Programming Platforms: Analysis and Recommendations	116
Ra'nokhon Ne'matjon kizi Rakhimova	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida giperaktiv bolalar bilan ishlashning ilmiy-nazariy asoslari	123
Raimqulova Sojida Abdusaid qizi	
Qandli diabet bilan og'rikan bemorlarga pedagogik yordam ko'rsatish tizimi.....	126
Shermatova Yakut Sabirovna	
O'smirlar o'rtasida kiberbulling	129
Tashbekova Aziza Mirsuxbatovna	
Uzoq muddatli davolanishga muhtoj bolalar uchun tyutorlik yordamini tashkil etish	132
Tolipova Pokiza Xasan qizi, Isamuxamedova Dildora Raxmatilayevna	
Zamonaviy maktablarda xavfsizlik madaniyatining roli.....	135
Turdiyeva Zilola Jalilovna	
Global akademik reyting va raqobat muhitida xalqaro olimpiadalarning o'rni	138
Xalikova Umida Mirovna	
Tarbiyachining bolalarni tasviriy faoliyatga o'rgatish jarayonidagi o'rni	143
Xasanova Shaxnoza To'xtasinovna, Rahimova Umida Abdurasul qizi	
Biologiya darslarida TIMSS topshiriqlarini integratsiyalash.....	148
Zayniyev Suxrobjon Islombek o'g'li, Komiljonova Muslima Shuxrat qizi	
О трансверсальных компетенции воспитателя дошкольного образования.....	153
Садыкова Шоиста Акбаровна, Назарматова Дилшода Умаралиевна	
Talaba-yoshlarni mustaqil oilaviy hayotga tayyorlashning pedagogik-psixologik xususiyatlari	156
Kushakova Gulnora Egamkulovna	
Yosh oilalarda ajralishlarni bartaraf etishning pedagogik mexanizmlarini aksiologik yondashuv asosida takomillashtirish	160
Normurodova Gulnora Ikromovna	
Maktabgacha ta'lim tarbiyachilarining innovatsion faoliyatini rivojlantirish mexanizmlari	164
Mamadaliyeva Dildora Alisher qizi	
Psixologik zo'ravonlikning o'smirlarda destruktiv xulq shakllanishiga ta'siri	168
Jurakulova Dildora Ziyadullayevna	
Maktab maslahatchilarining boshqaruv kompetensiyalarini rivojlantirish texnologiyalari	172
Kazakova Saxiba Abdurayimovna	
Kichik maktab yoshi o'quvchilarida ongli intizomni tarbiyalashning samarali usullari.....	178
Ziyayev Adxamjon	
Lingvokulturologiyada konsept tushunchasining nazariy talqini	182
Jo'rayeva Nozima Nozim qizi	
Sport takomillashuvi bosqichida voleybolchilarning sakrash qobiliyatini rivojlantirish texnologiyasi	185
Shaimardanov Sherbek Abdurashid o'g'li	
Eshitishida nuqsoni bo'lgan bolalarda nutq rivojlanishining pedagogik-psixologik xususiyatlari	189
Teshaboyeva Feruza Raximovna	
Maktabgacha yoshdagi bolalar psixologiyasiga oilaning katta avlodi va ularning ta'siri.....	192
Ashirova Sojida Baxromovna	
Bo'lajak tasviriy san'at o'qituvchilarining kasbiy-metodik tayyorgarligini differensial yondashuv asosida o'qitishning tarixiy pedagogik ildizlari	196
Bekmuratova Shoxida Ne'matjonovna	

Talabalarda yozuv kompetensiyasini rivojlantirish metodikasini takomillashtirish	200
Jabborova Salomat Abdijalilovna	
Integrativ o'qitish asosida bo'lajak logopedlarning kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirish mazmuni.....	204
Maxmudova Madinaxon Sobirxonovna	
6-7 yoshli bolalarda mehnatsevarlik xislatlarini shakllantirishda xalq og'zaki ijodidan foydalanish	208
Kasimova Dilrabo Baxadirovna, Omonxonova Muzayamxon Sarvar qizi	
Bo'lajak surdopedagoglarni koxlear implantli bolalar bilan ishlashga tayyorlashda amaliy mashg'ulotlarni tashkil etish texnologiyasi	213
Raximova Xurshidaxon Sadikovna	
Yevropa muhandislik ta'limi tajribasi asosida texnika yo'nalishlari talabalarida texnik kompetentlikni rivojlantirishning pedagogik mexanizmlari	217
Xalikova Nargiza Abduvaliyevna	
Tilning obrazli kuchi: perifrazalar turlari va xususiyatlari	221
Yuldasheva Dilnoza Bekmurodovna	
Inklyuziv ta'lim sharoitida boshlang'ich sinf o'quvchilari bilan ishlashning pedagogik va psixologik xususiyatlari.....	224
Zayirkulova Nozima Ilyas qizi	
Mentorlik faoliyatida bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining kasbiy kompetensiyasini rivojlantirish	229
Zikriyayev Zokir Mamirovich	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida mustaqil fikrlashni rivojlantirish.....	232
Xadicha Muxammadiyeva Karomatovna, Sunnatullayeva Amina	
Professional kompetentlik va uning shaxs psixologik xususiyatlari bilan o'zaro bog'liqligi	235
Artikova Nodira Shavkat qizi	
Talaba qizlarni jismoniy faolligini rivojlantirish tasnifi va ularni orgatish metodikasi.....	240
Otasheva Oysanamxon Hamidulla qizi	
Maktabgacha yoshdagi bolalarda shaxslararo munosabatlar o'rtasidagi bog'liqlik	245
Bekchanova Kuvanch Roximovna	
Voleybolchilarni tayyorlashda differensial vositalaridan foydalanishning zarurligini, ularning o'yin amplusini hisobga olgan holda aniqlash usullari	249
Kambarov Kozimjon Ibragimovich	
2-toifa diabet bilan bog'liq stressga qarshi kurashish strategiyalari va psixologik holatlar	254
Sadikova Umida Botirovna	
Boshlang'ich ta'limda vizual va multimediyaviy texnologiyalarning pedagogik-psixologik ahamiyati	258
Raximova Faridabonu Alisher qizi	
Boshlang'ich sinf ona tili darslarida VARK modeli asosida multimodal o'qitishni tashkil etish (OAK talablariga mos maqola).....	261
Raximova Mushtariy Alisher qizi	
Raqamli ta'lim muhitida veb-texnologiyalar asosidagi platformalarning dasturiy ta'minotini ishlab chiqish va optimallashtirish	264
Zoxidov Jahongir Botirxonovich	
Eshitishda nuqsoni bo'lgan koxlear implantli bolalar og'zaki nutqini umumta'lim jarayonida ona tili darslarida rivojlantirish metodikasi.....	272
Isoqjonova Dilfuzaxon Muxtorjon qizi	
Bo'lajak surdopedagoglarni mustaqil ta'lim jarayonida kasbiy malakani shakllantirishning samarali metodlari	276
Teshabayeva Oyguil Fazliddinovna	
Yetuklik yoshidagi ayollarda hayotdan qoniqish darajasiga o'ziga ishonch va o'z-o'zini qadrlashning ta'siri	280
M. R. Sultonova	
Shifoxonalarda tashkil etilgan maktablarda bemor o'quvchilar bilan faoliyat olib boruvchi pedagoglarga qo'yiladigan talablar	284
Umarova Saboxon Minavvarovna, Abdusattorova Gulxumor	

Chet til ta'limida mustaqil ishni tashkil etish masalalariga doir	287
Erkayev Elmirza Temirovich	
10–11 yoshli futbolchilarda tezkorlik sifatini rivojlantirish metodikasi.....	294
Ishmuratov Hasanboy Karimjonovich	
Jismoniy tarbiya darslarida boshlang'ich sinf o'quvchilarining samaradorligini oshirish usullari	298
Yaqubov Arslon Maxmudovich	
Mahmudxo'ja Behbudiy faoliyati va uning o'rganilishi	301
Dinora Eshboyeva Alisher qizi	
Bo'lajak o'qituvchilarda axloqiy kompetensiyalarni kasbiy faoliyatida qo'llay olish. Axloqning kelib chiqishi va asoslanish masalasini nazariy tahlil qilish	306
Shaxayev Bauirjan Seytgalievich	
Maktabgacha ta'limda STEAM ta'lim texnologiyalarini qo'llashda raqamli ta'lim texnologiyalaridan foydalanish	310
Ahmedova Zuhraxon Mamurovna	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida bolalarda elementar matematik tasavvurlarni shakllantirishning dolzarbligi va zaruriyati	314
Mirzabayeve Zebo Umarovna	
Elektrolitlarda elektr toki mavzusini o'qitishda noto'g'ri tasavvurlar va ularni bartaraf etish metodikasi	317
Xoliqov Qurbonboy To'ychiyevich	
Mediata'lim asosida bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining milliy tarbiya faoliyatini takomillashtirish ..	323
Ibodullaeva Dildora Shukrulla qizi	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida inklyuziv ta'limga jalb etilgan imkoniyati cheklangan bolalar bilan ishlashda montessori metodikasining uyg'unligi	327
Ismatova Shodiya Ne'matilla qizi, Xaydarova Shaxlo Narzullayevna	
XIV asr oxiri va XV asr boshlari turkiy tillar taraqqiyotini o'rganishda "Kitob ul-Bulg'at" asarining lingvistik tadqiqi	332
Tursunaliyeva Muslimabonu Abduvosit qizi	
Informatika ta'limida interfaol o'quv majmualari asosida o'yinli texnologiyalarni qo'llash orqali o'quvchilarning bilim va kompetensiyalarini rivojlantirish.....	336
Nabiyev Feruz Abdumannonovich	
STEAM loyihalari asosida maktab o'quvchilarida tadbirkorlik ko'nikmalarini shakllantirish.....	341
Choriyor Maxmatraimov Eshmatovich	
Psixolog talabalarda tolerantlik va madaniyatlararo kompetensiyalarni shakllantirish	345
Akbaraliyeva Asilaxon Tojiddinovna	
Raqamli ta'lim muhitining pedagogik salohiyati asosida o'quvchilarning kreativ qobiliyatlarini rivojlantirish (texnologiya fanini o'qitish misolida).....	348
Kulboyeva Dilnoza Abdug'ofurovna	
O'zbek tili – faxrim, g'ururim	351
H. Shukurova, M.Jumanazarova	
Zamonaviy dars – pedagogik ijodkorlikning asosiy maydoni.....	355
M. Kuzibayeve	
Talabalarni ta'lim jarayonida sun'iy intellekt elementlaridan foydalanishga tayyorlash metodikasini takomillashtirish.....	358
Mastonov Jahongir Mamatqul o'g'li	
Raqamli maktabda yashil o'quv dasturi: kengaytirilgan va virtual reallik texnologiyalari bilan integratsiyaning pedagogik modeli.....	362
Maxmudov Abdiqodir Yusupovich	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida kasbiy faoliyat jarayonida pedagogik empatiyani shakllantirish pedagogik muammo sifatida	367
Orinbaeva Jarqinay Djuginis qizi	
Gamified Programming Platforms: Analysis and Recommendations	371
Ra'nokhon Ne'matjon kizi Rakhimova	

Bo'lajak o'qituvchilarning raqamli kompetentligini rivojlantirishda nazariya va amaliyot integratsiyasi muammolari	377
Sh. A. Xujakulov, T. B. Kadirov	
Uzoq muddat davolanayotgan bolalarning matematik savodxonligini oshirishda fanlararo bog'lanishning roli.....	383
Tursunova Dildora Ziyadullayevna, Ochilov Orazbek Qosim o'g'li	
Sayyid Burhoniddin Muhaqqiq Termiziyning "Maorif" asarida bilish etikasi va ma'naviy-axloqiy tarbiya	387
Tursunova Nilufar Samiyevna	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarining og'zaki nutqini rivojlantirishning psixologik xususiyatlari	393
Tursunova Saidra Isakovna	
Yosh avlodni tarbiyalashda hamkorlik tarbiya texnologiyasining o'rni	396
Pirlijeva Gulmira Botir qizi	
Integrativ raqamli-didaktik yondashuv asosida interfaol o'quv majmuallardan foydalanish muammolari va rivojlanish istiqbollari.....	400
Nabiyev Feruz Abdumannonovich, Mamanazarov Baxrom Jumonovich	
Eshitishda nuqsoni bo'lgan bolalarni tasviriy faoliyatda bilish jarayonlarini rivojlantirish	405
Sadirova Kamola Giyozovna	
Kurash sport turining yoshlar jismoniy va ma'naviy rivojlanishidagi ahamiyati.....	409
O'razboyeva Adiba Abdug'ani qizi	
Bo'lajak oilaviy shifokorlarning kasbiy motivatsion rivojlanishini ta'minlashning pedagogik yondashuvlari.	413
Xalmuxamedov Bobir Taxirovich	
О развитии учебно-познавательной деятельности студентов	418
М. Халикова	
Психологические механизмы искажения истины в процессе социализации: нормативно-когнитивная модель и смешанное эмпирическое исследование	421
С. Ю. Нишанов	
Методы повышения речевой активности студентов в процессе обучения иностранному языку.....	425
Утешова Зернегул Хурметуллаевна	
Prenatal va erta chaqaloqlik rivojlanishi va rivojlanishning biologik asoslari	429
N. Mirbabayeva	
O'smir shaxsining rivojlanishi	433
Matyakubova Shohista Odamboy qizi	
O'zbekistonning ma'naviy va madaniy hayotida jadidlarning tutgan o'rni	435
N. M. Qodirova	
Development of Physical Qualities Through the Use of Special Physical Exercises With Student Participation.....	439
Rikhsiev Dilshod Shavkatovich	
Tabiiy fan darslarida STEAM ta'lim texnologiyasidan foydalanishning ahamiyati	442
Umaraliyeva Baxtilaxon Raxmonali qizi	
Special Physical Exercises in Coxarthrosis During the Preoperative and Postoperative Periods of Rehabilitation.....	446
Valiev Farrukh Nigmatjonovich	
Роль цифровых технологий и дидактических принципов в учебных практик.....	449
Байметов М. М.	

10–11 YOSHLI FUTBOLCHILARDA TEZKORLIK SIFATINI RIVOJLANTIRISH METODIKASI

Ishmuratov Hasanboy Karimjonovich

Urganch davlat pedagogika instituti magistri

Annotatsiya: Mazkur maqolada 10–11 yoshli futbolchilarda tezkorlik sifatini (harakat tezligi, start tezligi, reaksiya tezligi va tezkorlikka barqarorlik) ilmiy asoslangan metodika asosida rivojlantirish masalalari yoritilgan. Tadqiqotda bolalar organizmining rivojlanish qonuniyatlari, yosh va psixofiziologik xususiyatlari, motorik ko'nikmalarning shakllanish jarayoni hamda futbol o'yinining zamonaviy talablari tahlil qilingan. Tezkorlik sifatini shakllantirishda o'yin xarakteridagi mashqlar, qisqa davomli maksimal yuklamalarga asoslangan interval uslubi, texnik-taktik topshiriqlar bilan integratsiyalashgan tezlik mashqlari va psixologik tayyorgarlik omillarining ahamiyati ochib berilgan. Taklif etilayotgan metodika haftalik mikrotuzilmalari, mashg'ulot namunalarini hamda nazorat testlari orqali amaliy jihatdan asoslab berilgan. Maqola yakunida bolalar futboli bilan shug'ullanuvchi murabbiylar va sport maktablari uchun metodik tavsiyalar hamda kelgusidagi ilmiy tadqiqotlar yo'nalishlari keltirilgan.

Kalit so'zlar: futbol, 10–11 yosh, tezkorlik, start tezligi, reaksiya tezligi, bolalar sporti, mashg'ulot metodikasi.

Abstract: This article examines the issues of developing speed abilities in 10–11-year-old football players, including movement speed, starting speed, reaction speed, and speed endurance, based on a scientifically grounded methodology. The study analyzes the patterns of children's physical development, age-related and psychophysiological characteristics, the formation of motor skills, as well as the modern demands of football performance. Special attention is given to the use of game-based exercises, interval methods involving short-term maximal loads, speed drills integrated with technical and tactical tasks, and psychological preparation factors in the development of speed abilities. The proposed methodology is practically substantiated through weekly microcycle structures, training session models, and control tests. The article concludes with methodological recommendations for youth football coaches and sports schools, as well as directions for future scientific research.

Key words: football, 10–11 years, speed abilities, starting speed, reaction speed, youth sport, training methodology.

Аннотация: В статье рассматриваются вопросы развития скоростных качеств у футболистов 10–11 лет (скорость движения, стартовая скорость, скорость реакции и скоростная устойчивость) на основе научно обоснованной методики. Проанализированы закономерности развития детского организма, возрастные и психофизиологические особенности, формирование двигательных навыков, а также современные требования футбольной игры. Показана роль игровых упражнений, интервального метода с кратковременными максимальными нагрузками, скоростных упражнений, интегрированных с технико-тактическими заданиями, а также факторов психологической подготовки в формировании скоростных качеств. Предлагаемая методика обоснована на практике с использованием структуры недельных микроциклов, примеров тренировочных занятий и контрольных тестов. В заключение представлены методические рекомендации для тренеров детского футбола и спортивных школ, а также перспективные направления дальнейших научных исследований.

Ключевые слова: футбол, 10–11 лет, скоростные качества, стартовая скорость, скорость реакции, детский спорт, методика тренировки.

KIRISH

O'zbekiston Respublikasining 2015-yil 4-sentabrdagi "Jismoniy tarbiya va sport to'g'risida"gi O'zbekiston Respublikasi Qonuniga o'zgartish va qo'shimchalar kiritish haqida"gi O'RQ-394-son¹ Qonuni, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018-yil 14-avgustdagi "Yoshlarni ma'naviy-axloqiy va jismoniy barkamol etib tarbiyalash, ularga ta'lim-tarbiya berish tizimini sifat jihatidan yangi bosqichga ko'tarish chora-tadbirlari to'g'risida"gi

1 O'zbekiston Respublikasining 2015-yil 4-sentabrdagi "Jismoniy tarbiya va sport to'g'risida"gi O'zbekiston Respublikasi Qonuniga o'zgartish va qo'shimchalar kiritish haqida"gi O'RQ-394-son Qonuni: <https://lex.uz/docs/-2742233>

PQ–3907-son² qarori hamda mazkur sohaga tegishli boshqa me'yoriy-huquqiy hujjatlarda jismoniy tarbiya va sportni rivojlantirishning ustuvor vazifalari belgilab berilgan.

So'nggi yillarda futbol o'yinining sur'ati sezilarli darajada oshib bormoqda. Yuqori darajadagi jamoalar o'yinchilari nafaqat jismoniy bardoshlilikka, balki tezkor qaror qabul qilish, qisqa masofalarda keskin tezlanish hamda tez yo'nalish o'zgartirish qobiliyatiga ham ega bo'lishlari zarur. Ayniqsa, 10–11 yosh davrida bolalar futbolida tezkorlik sifatini to'g'ri va ilmiy asoslangan usullar orqali rivojlantirish kelgusida sport mahoratini shakllantirishning muhim poydevorini tashkil etadi.

Tezkorlik sifati ko'p komponentli bo'lib, unda markaziy asab tizimi faolligi, mushak-asab tizimi muvofiqligi, texnik tayyorgarlik darajasi hamda psixologik omillar (diqqat, reaksiya, motivatsiya) o'zaro uzviy bog'liq holda namoyon bo'ladi. 1; 2. 10–11 yoshli futbolchilar uchun tezkorlikni rivojlantirish metodikasini ishlab chiqishda quyidagi omillarni inobatga olish talab etiladi: biologik va psixofiziologik yetilish darajasi; harakat ko'nikmalari-ning shakllanishidagi "sezgir davr"; jarohatlanish xavfining oldini olish; mashg'ulot yuklamalari hajmi va intensivligi o'rtasidagi optimal mutanosiblik; shuningdek, o'yin elementlari bilan bog'liq motivatsion jihatlari.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Zamonaviy sport ilmda tezkorlik futbolchilarning musobaqaviy faoliyatini belgilovchi asosiy jismoniy sifatlardan biri sifatida e'tirof etiladi. J. M. Sheppard va W. B. Young tomonidan olib borilgan tadqiqotlarda tezkorlik va agility tushunchalarining tasnifi, ularni rivojlantirish va baholash usullari ilmiy asosda yoritilgan bo'lib, ayniqsa qisqa masofalarda tezlanish va yo'nalish o'zgartirish futbol o'yinining hal qiluvchi omillari sifatida ko'rsatib berilgan. S. V. Hill-Haas va hammualliflar futbol mashg'ulotlarida kichik o'lchamli o'yinlar orqali tezkorlik va funksional tayyorgarlikni oshirish imkoniyatlarini ilmiy jihatdan asoslab, o'yin xarakteridagi mashqlar yuqori samaradorlikka ega ekanligini ta'kidlaydilar.

Bolalar va o'smirlar sportida tezkorlikni rivojlantirish masalasi yoshga xos fiziologik qonuniyatlar bilan chambarchas bog'liq. R. M. Malina, C. Bouchard va O. Bar-Or tomonidan bolalar organizmining o'sishi, yetilishi va jismoniy faolligi o'rtasidagi bog'liqlik chuqur tahlil qilingan bo'lib, tezlik va reaksiya qobiliyatlarini rivojlantirish uchun 10–11 yosh davri sezgir bosqichlardan biri ekanligi asoslab berilgan. R. S. Lloyd va J. L. Oliver tomonidan taklif etilgan yosh sportchilarni uzoq muddatli rivojlantirish modeli tezkorlikni kuch va chidamlilikdan ajratgan holda, bosqichma-bosqich rivojlantirish zarurligini ilmiy jihatdan asoslaydi. R. M. Philippaerts va hammualliflar esa biologik yetilish darajasi bilan tezkorlik ko'rsatkichlari o'rtasida bevosita bog'liqlik mavjudligini yosh futbolchilar misolida ko'rsatib bergan.

Milliy va mintaqaviy tadqiqotlarda ham tezkorlikni rivojlantirish metodikasiga alohida e'tibor qaratilgan. Sh. E. Boltaev tomonidan yosh sportchilarning mashg'ulot jarayonini innovatsion yondashuvlar asosida tashkil etish masalalari yoritilib, tezkorlikni texnika va o'yin faoliyati bilan integratsiyalash muhimligi ta'kidlangan. A. E. Madaminovning jismoniy tarbiya nazariyasi va metodikasiga oid tadqiqotlarida tezkorlikni rivojlantirishning pedagogik asoslari, yuklamani me'yorlash va yosh xususiyatlarini hisobga olish masalalari keng yoritilgan. Shuningdek, G. I. Mukhamedov va hammualliflar ta'lim va sport jarayonida klaster yondashuvini qo'llash orqali mashg'ulotlar samaradorligini oshirish imkoniyatlarini ko'rsatib, yosh futbolchilar tayyorgarligida tizimli yondashuv muhim ekanligini asoslab berganlar.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Mazkur maqolaning maqsadi – xalqaro ilmiy adabiyotlar hamda amaliy tajriba asosida 10–11 yoshli futbolchilarda tezkorlik sifatini rivojlantirishga qaratilgan samarali, zamonaviy va amaliyotga tatbiq etiladigan metodikani asoslash hamda tavsiya etishdan iborat.

Tezkorlik tushunchasi va uning futbolchidagi ko'rinishlari. Tezkorlik – bu shaxsning berilgan sharoitda harakat faoliyatini eng qisqa vaqt ichida boshlash va amalga oshira olish qobiliyati sifatida ta'riflanadi. 3. Futbolchi kontekstida tezkorlik bir nechta o'zaro bog'liq komponentlardan iborat:

Start tezligi (tezlanish) – 5–10 metr masofada maksimal tezlikka erishish qobiliyati. Bu, ayniqsa, to'pga birinchi bo'lib yetib borish, raqibdan ajralib chiqish yoki himoyada tez qaytish vaziyatlarida hal qiluvchi ahamiyatga ega.

Masofa bo'ylab yugurish tezligi – odatda 20–30 m yoki 30–40 m oralig'ida futbolga xos bo'lgan chiziqli (to'g'ri yo'nalishdagi) tez yugurish qobiliyati.

Reaksiya tezligi – tashqi signalga (murabbiy buyrug'iga, hushtakka, vizual ishoraga, raqibning harakati yoki to'p traektoriyasiga) javob harakatining boshlanishigacha o'tgan vaqt oralig'i. Futbolida bu ko'rsatkich o'yin vaziyatini o'qish va uni tez baholash jarayoni bilan uzviy bog'liq.

2 O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018-yil 14-avgustdagi "Yoshlarni ma'naviy-axloqiy va jismoniy barkamol etib tarbiyalash, ularga ta'lim-tarbiya berish tizimini sifat jihatidan yangi bosqichga ko'tarish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ–3907-son qarori: <https://lex.uz/docs/-3864155>

TAHLIL VA NATIJALAR

Tezkor yo'nalish o'zgartirish (agility) – qisqa vaqt ichida tezlanish, to'xtash, keskin burilishlar, yonlama va diagonal yo'nalishlarda harakatni o'zgartirish qobiliyatini ifodalaydi. Zamonaviy ilmiy adabiyotlarda ushbu tushuncha ko'pincha “koordinatsion tezkorlik” yoki “o'yin tezkorligi” atamalar bilan ham yuritiladi. Tezkorlikka barqarorlik esa o'yin davomida, ayniqsa ikkinchi bo'limda ham yuqori tezkor ko'rsatkichlarni saqlab qolish qobiliyatini anglatadi. Ushbu komponent ayrim holatlarda “sur'atda bardoshlilik” tushunchasi bilan uyg'unlashib ketadi, biroq 10–11 yosh davrida u nisbatan ehtiyotkorlik bilan rivojlantirilishi lozim. Tezkorlikning mazkur komponentlarini alohida va kompleks ravishda rivojlantirish murabbiydan mashg'ulotlarni puxta rejalashtirish, yuklamalarni qat'iy nazorat qilish hamda o'yin mazmuniga moslashtirilgan mashqlarni tanlashni talab etadi.

10–11 yoshli bolalarning jismoniy va psixofiziologik xususiyatlariga ko'ra, mazkur yosh davri nisbatan barqaror o'sish bosqichi hisoblanadi va bolalar hali pubertat davriga to'liq kirib bormagan bo'ladi. Shu sababli mushak massasining keskin o'sishi kuzatilmaydi, biroq tayanch-harakat apparati, markaziy asab tizimi hamda yurak-qon tomir tizimi jadal rivojlanishda davom etadi. Ushbu yosh davriga xos asosiy xususiyatlar shundan iboratki, motorik analizatorlar (ko'rish–harakat, eshitish–harakat) o'rtasidagi funksional bog'lanishlar faol shakllanadi va koordinatsion qobiliyatlar rivojlanishining sezgir davri kuzatiladi. Markaziy asab tizimida qo'zg'alish jarayonlarining tormozlanish jarayonlaridan ustunligi tezkor, ammo ayrim hollarda nazoratsiz harakatlarni yuzaga keltirishi mumkin. Harakat stereotiplari nisbatan tez shakllanadi, biroq noto'g'ri texnik ko'nikmalarni keyinchalik tuzatish murakkablashadi. E'tibor barqarorligi odatda 15–20 daqiqa bilan cheklanadi, shu bois mashg'ulot jarayonida faoliyat turlarini tez-tez almashtirish va o'yin elementlarini kiritish muhim ahamiyat kasb etadi. Fiziologik nuqtayi nazardan qaralganda, ushbu yosh davri tezlik qobiliyatini, xususan, reaksiya tezligi va harakat chastotasini (qadam tezligi, oyoq ishinining tezligi) rivojlantirish uchun qulay davr hisoblanadi.

Biroq maksimal kuch mashqlari, og'ir shtangalar bilan ishlash hamda ortiqcha plyometrik yuklamalar (chuqur sakrashlar, balandlikdan pastga sakrashlar) umurtqa pog'onasi va bo'g'imlarga ortiqcha yuk tushirishi mumkinligi sababli cheklanishi yoki moslashtirilgan shaklda qo'llanilishi lozim.

Tezkorlikni rivojlantirish mexanizmlari bir nechta nazariy yondashuvlar orqali izohlanadi. Asab-mushak tizimi nazariyasiga ko'ra, tezkorlik markaziy va periferik asab tizimlarining impulslarni yuqori tezlikda uzatishi, motor birliklarning tez va sinxron ishga tushirilishi hamda mushak tolalarining qisqarish tezligi bilan bevosita bog'liqdir. Energetik nazariya nuqtayi nazaridan esa kichik masofalarda bajariladigan tezkor harakatlar asosan adenozintrifosfat–kreatinfosfat (ATF–KF) tizimi hisobiga amalga oshadi. 10–11 yosh davrida ushbu tizim yetarli darajada faol bo'lsa-da, uning sig'imi kattalarnikiga nisbatan past bo'ladi, shu sababli mashqlar qisqa davomli (5–8 soniya) bo'lib, to'liq yoki qisman tiklanish oralig'ida bajarilishi zarur. Koordinatsion nazariya tezkor harakatlarda mushaklarning faollashuvi va bo'shashuvi (relaksatsiya)ning optimal navbatma-navbatligi, harakat amplitudasi, qadam chastotasi va uzunligi hamda harakat yo'nalishining aniq muvofiqlashuvi hal qiluvchi ahamiyatga ega ekanligini ta'kidlaydi. Shu jihatdan, tezkorlikni texnik va koordinatsion tayyorgarlikdan ajratib bo'lmaydi. Psixologik nazariyaga ko'ra esa reaksiya tezligi va qaror qabul qilish sur'ati diqqatning konsentratsiyasi, oldindan taxmin qilish (anticipation), vizual va taktil axborotni qayta ishlash tezligi bilan chambarchas bog'liq. Shu bois tezkorlikni rivojlantirish metodikasi mazkur nazariy tamoyillarni kompleks hisobga olgan holda tashkil etilishi lozim.

10–11 yoshli futbolchilarda tezkorlikni rivojlantirishda bir qator metodik tamoyillar asosiy yo'riqnoma sifatida qabul qilinadi. Jumladan, tezkorlik mashqlari qisqa davomli bo'lib, maksimal yoki submaksimal intensivlikda (5–8, ayrim hollarda 10–12 soniya) bajarilishi kerak, chunki uzoq davom etuvchi mashqlar tezkorlikdan ko'ra chidamlilikni rivojlantirishga xizmat qiladi. Takroriy tezlik mashqlari orasida 30 soniyadan 2–3 daqiqagacha bo'lgan yetarli dam olish oralig'i (yurib dam olish, yengil yugurish, nafas mashqlari yoki yengil texnik elementlar orqali) ta'minlanishi zarur. Tezkorlikni texnika bilan integratsiyalashgan holda rivojlantirish, ya'ni to'p bilan va to'psiz texnik elementlar (dribling, to'pni qabul qilish va uzatish, zarba berish) orqali mashg'ulotlar tashkil etish samaradorlikni oshiradi. O'yinlashtirilgan mashqlar bolalar uchun motivatsiyaning asosiy manbai bo'lib, estafeta va kichik o'yinlar ko'rinishidagi topshiriqlar tezkorlikni tabiiy tarzda rivojlantirish imkonini beradi. Yuklamaning individualizatsiyasi ham muhim bo'lib, bir xil yoshdagi bolalar biologik rivojlanish darajasiga ko'ra farq qilishi sababli masofa uzunligi, takrorlar soni va dam olish oralig'i individual tarzda moslashtirilishi lozim. Mashqlar murakkabligi, tezligi va signal turlarining (vizual, eshitish, taktil) variativligi bosqichma-bosqich oshirib borilishi, shuningdek, jarohatlanish xavfsizligi uchun yetarli isinib olish, mos poyabzal va nazorat ostida sakrash mashqlaridan foydalanish talab etiladi.

Tezkorlik va texnikani integratsiyalashgan mashqlar qatoriga 10–15 m masofada to'p bilan dribling bajarilib, so'ng 5–10 m to'psiz sprintni amalga oshirish mashqi kiradi, bu esa to'p bilan ishlash va start tezligini uyg'unlashtiradi. “1×1 tezkor duel” mashqida kichik maydon segmentida ikki o'yinchi qarama-qarshi turib, murabbiy signaliga ko'ra to'pga yaqinroq bo'lgan futbolchi hujumchi, ikkinchisi himoyachi vazifasini bajaradi va qisqa masofada raqibni chetlab o'tish yoki to'pni olib qo'yish maqsad qilinadi. “Bir teginishda zarba” mashqlarida esa

murabbiy yoki sherik tomonidan uzatilgan to'pga futbolchi bir tegishda tez zarba berib, reaksiya, koordinatsiya va zarba tezligini rivojlantiradi.

Mashg'ulotlarni rejalashtirishda 10–11 yoshli futbolchilar bilan haftasiga 3–4 marotaba mashg'ulot o'tkazilishi va tezkorlikka qaratilgan ish umumiy tayyorgarlik tuzilmasiga integratsiyalangan bo'lishi lozim. Uch mashg'ulotli haftalik mikrotsikl namunasi sifatida birinchi kuni start tezligi va chiziqli sprintga yo'naltirilgan mashqlar, ikkinchi kuni yo'nalish o'zgartirish tezkorligi va reaksiya mashqlari, uchinchi kuni esa tezkorlik va texnikani integratsiyalashgan mashqlarni qo'llash maqsadga muvofiqdir. Tezkorlik mashqlari odatda mashg'ulotning boshida, isinib olishdan keyin va charchoq kam bo'lgan paytda bajarilishi, mashg'ulotning oxirgi qismida esa nisbatan kam intensiv, taktika va texnikaga yo'naltirilgan o'yin elementlari kiritilishi lozim.

Tezkorlik sifatining rivojlanishini baholash va nazorat qilish uchun muntazam testlash zarur bo'lib, 10–11 yoshli futbolchilar uchun 5 m sprint testi, 20 m sprint testi, "Illinois agility test" yoki shunga o'xshash moslashtirilgan testlar tavsiya etiladi. Reaksiya tezligini baholashda signal bo'yicha start, kutilmagan yo'nalishda tashlangan to'pni ushlab qolish kabi usullar qo'llanilishi mumkin. Testlar oyiga bir marta yoki 6–8 haftada bir marotaba o'tkazilib, natijalar asosida mashg'ulot dasturiga zarur tuzatishlar kiritiladi.

Murabbiylar uchun amaliy tavsiyalar shundan iboratki, tezkorlik mashqlari har bir mashg'ulotda kamida 10–20 daqiqani tashkil etishi, haftasiga 2–3 marotaba aniq tezkorlikka yo'naltirilgan bloklar bo'lishi lozim. To'psiz va to'p bilan bajariladigan mashqlar o'rtasida muvozanat saqlanishi, mashqlar qisqa seriyalar bilan takrorlanib, dam olish oralig'i qat'iy nazorat qilinishi kerak. 10–11 yosh davrida katta og'irliklar va keskin plyometrik mashqlardan qochib, asosan o'z tana og'irligi bilan bajariladigan mashqlarni tanlash tavsiya etiladi. Shuningdek, har bir futbolchi uchun kundalik yoki haftalik kuzatuv varag'ini yuritish ortiqcha yuklanishning (overtraining) oldini olishga xizmat qiladi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Xulosa qilib aytganda, 10–11 yoshli futbolchilarda tezkorlik sifatini rivojlantirish ularning kelgusidagi sport mahorati va raqobatbardoshligida hal qiluvchi omil hisoblanadi. Ushbu yosh davrining fiziologik va psixologik xususiyatlarini hisobga olgan holda ishlab chiqilgan metodika quyidagi asosiy yo'nalishlarni qamrab olishi zarur.

Mazkur metodika xalqaro ilmiy adabiyotlar, murabbiylik amaliyoti hamda bolalar sporti fiziologiyasi tamoyillariga asoslangan bo'lib, futbol maktablari va akademiyalarida samarali qo'llanilishi mumkin. Kelgusida yirik namunalarda eksperimental tadqiqotlar o'tkazish, turli tezkorlik mashqlarining o'zaro ta'sirini chuqurroq o'rganish hamda gender xususiyatlarini hisobga olgan holda metodikani yanada takomillashtirish maqsadga muvofiqdir.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 3-iyundagi "Jismoniy tarbiya va ommaviy sportni yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ–3031-son Qarori.
2. Sheppard, J. M., Young, W. B. (2006). Agility literature review: Classifications, training and testing. *Journal of Sports Sciences*, 24(9), 919–932.
3. Malina, R. M., Bouchard, C., Bar-Or, O. (2004). Growth, maturation, and physical activity. *Human Kinetics*.
4. Lloyd, R. S., Oliver, J. L. (2012). The youth physical development model: A new approach to long-term athletic development. *Strength & Conditioning Journal*, 34(3), 61–72.
5. Болтаев Ш. Э. Ёш волейболчиларни инновацион ёндашув асосида машғулот жараёнини ташкил этиш // Муғаллим ҳам узликсиз билимлендириш. Илмий-методик журнал. – Нукус, 2022. – № 1. – 87–92 б.
6. Zatsiorsky, V. M., Kraemer, W. J. (2006). Science and practice of strength training. *Human Kinetics*.
7. Mukhamedov, G. I., Khodjamkulov, U. N., Shofkorov, A. M., Makhmudov, K. S. (2020). Pedagogical education cluster: Content and form. *ISJ*.
8. Philippaerts, R. M., et al. (2006). The relationship between peak height velocity and physical performance in youth soccer players. *Journal of Sports Sciences*, 24(3), 221–230.
9. Madaminov, A. E. Jismoniy tarbiya nazariyasi va metodikasi. UDK 796.81(075.8), KBK 75.175 ya73. "Dimal" nashriyoti, Toshkent, 2025.
10. Hill-Haas, S. V., Dawson, B., Impellizzeri, F. M., Coutts, A. J. (2011). Physiology of small-sided games training in football. *Sports Medicine*, 41(3), 199–220.
11. Boltayev, Sh. E., Abdurahmonov, Sh. A., Qo'ziyeva, F. B. Umumta'lim maktab o'quvchilarida klaster usulini qo'llash orqali jismoniy tarbiya darslarining samaradorligini oshirish // The Journal of Academic Research in Educational Sciences (ARES). – Vol. 3. – № 12. – 2022. – P. 339–342.

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
  - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
  - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
  - 13.00.03 Maxsus pedagogika
  - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
  - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
  - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
  - 13.00.07 Ta'limda menejment
  - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
  - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
  - 07.00.00 Tarix fanlari
  - 19.00.00 Psixologiya fanlari
  - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
  - 02.00.00 Kimyo fanlari
  - 03.00.00 Biologiya fanlari
  - 09.00.00 Falsafa fanlari
  - 10.00.00 Filologiya fanlari
  - 11.00.00 Geografiya fanlari

AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №2(2)

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzilimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.